

ترسیم نیمرخ جمعیت شناختی کودکان کار با تمرکز بر وضعیت اجتماعی-اقتصادی آنان

در انجمن حمایت از کودکان کار

استاد راهنما: جناب آقای دکتر غلامرضا لطیفی

دانشجو: فاطمه ابره دری

کارشناس ارشد مدیریت خدمات اجتماعی

شهریور ۱۳۹۸

سپاس و قدردانی

از استاد گرانقدر جناب آقای لطف اله محسنی معاون اجتماعی انجمن حمایت از کودکان کار

و مددکاران اجتماعی انجمن

آقای حسن افکار، خانم هانیه بیرانوند، خانم زهرا بایرام زاده، خانم عاطفه حمیدی، خانم افسانه شریفی، خانم مونا مبشر،

آقای سجاد هاشمی نژاد و آقای مصطفی نظری

که تلاش بسیار در تهیه و جمع آوری اطلاعات کودکان کار داشته اند.

مقدمه

بیش از ۱۵۰ میلیون کودک در سراسر جهان به عنوان کودک کار شناخته می‌شوند. بیش از ۷۰ میلیون از این کودکان به کارهای سخت و زیان‌بار می‌پردازند. در ایران پژوهش مستقلی برای ارزیابی تعداد کودکان کار انجام نشده است. مطالعه، پژوهش یا آماری که به درستی بیانگر این وضعیت باشد، وجود ندارد. در ادبیات مربوط به کار کودکان در ایران، اعداد و ارقام متفاوتی از ۱۵۰.۰۰۰ تا ۷.۰۰۰.۰۰۰ نفر ذکر می‌شود. با توجه به نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۹۵ که تعداد کودکان خارج از چرخه تحصیل را بیش از ۱.۶۰۰.۰۰۰ نفر برآورد می‌کند، حداقل یک میلیون کودک کار نزدیک به واقعیت است.

مبارزه با کار کودک در دو سطح پیشگیری و مداخلات ثانوی انجام می‌شود. در سطح پیشگیری، فعالیت‌های ترویجی و آگاه‌سازی مردم نسبت به مضرات کار کودک و در سطح کلان تلاش برای اصلاح ساختار و تصویب قوانین به نفع کودک، ارائه راهکار به مراجع تصمیم‌گیری، ایجاد بستر مناسب برای اجرای مفاد پیمان نامه‌ی جهانی حقوق کودک از جمله اقداماتی است که انجام می‌شود.

در سطح مداخلات ثانویه یا درمانی، خدمات آموزشی (سوادآموزی، مهارت و هنر)، انجام خدمات بازپروری روانی - اجتماعی و اقدام برای کاهش و منفع شدن کودک از کار، همچنین اقدامات بهداشتی و درمانی انجام می شود.

کار کودکان به علل گوناگونی ممنوع است زیرا باعث از دست رفتن فرصت تحصیل شده و سلامتی کودکان را به خطر می اندازد و همچنین باعث اختلال در فرایند رشد جسمانی، روانی، اجتماعی و اخلاقی کودکان می شود.

اقدامات انجمن حمایت از کودکان کار بیشتر متمرکز بر حوزه مداخلات درمانی است و این تحقیق به ترسیم نیمرخ جمعیت شناختی ورودی های گروه تحت حمایت این انجمن در چهار مرکز واقع در تهران در بازه ی زمانی مهرماه ۱۳۹۶ الی مرداد ۱۳۹۸ می پردازد.

مطالعات نشان می دهد که سن شروع به کار کودک هرچه پایین تر باشد، احتمال این که در بزرگسالی درآمد کمتری داشته باشد بیشتر است.^۱ (محسنی، طرح تسهیل آموزش کودکان بازمانده از تحصیل، ۱۳۹۷ چاپ نشده) به ازای هر سال تحصیل بیشتر در مدرسه در دوران کودکی، یازده درصد به درآمد کودک در بزرگسالی افزوده می شود.^۲ از آنجایی که عموماً کودکان کار از خانواده های فقیر هستند، این واقعیت که کار آنان را از تحصیل باز می دارد بدین معنی است که فقر از نسلی به نسل بعد منتقل می شود.^۳ در نتیجه، کار کودک بخشی از چرخه معیوب فقر است.

کار کودک اثری مستقیم بر زندگی فردی و خانوادگی دارد، اما اثرات بزرگتر و تجمیعی بر جامعه و رشد بلندمدت آن نیز دارد. جامعه ای با سطوح بالای کار کودکان، نیروی کار فاقد مهارت و آموزش پرورش می دهد و در نتیجه، تولید با کیفیت و کمیت پایین و فقر بیشتر ادامه می یابد.^۴

با توجه به گستردگی فقر در تمامی ابعاد، به ویژه فقر سواد، اطلاعات و عدم دسترسی به منابع معتبر، بسیاری از کودکان از فرآیند اجتماعی شدن باز می مانند و قبل از اینکه در فرایند اجتماعی شدن قرار بگیرند دچار طرد شدگی اجتماعی می شوند. با توجه به تأثیر همه جانبه کار کودک بر فرآیند رشد و جامعه پذیری کودک و اثرات این پدیده در سطح کلان اندیشه مطالعه و بررسی کودکان کار در سالهای گذشته ذهن کارشناسان مسائل اجتماعی را به خود مشغول نموده است. تحقیق حاضر نیز در صدد است با ارائه تصویری از وضعیت اقتصادی - اجتماعی کودکان در قالب نیمرخ جمعیتی انجمن حمایت از کودکان کار تصویری از این پدیده در مقیاسی کوچک نشان دهد و زمینه برای بررسی و مطالعه بیشتر در این زمینه را فراهم آورد.

¹ - P. Emerson and A. Souza (2002. 'The effects of adolescent labour on adult earnings and female fertility in Brazil',

Working Paper, Dept. of Economics, University of Colorado. به نقل از محسنی، همان.

² - Investing in Every Child (Geneva: ILO, 2003), p. 12. به نقل از محسنی، همان.

³ - K. Basu and Z. Tzannatos (2002), above, p. 15. به نقل از محسنی، همان.

⁴ - Investing in every child (Geneva: ILO, 2003).

مبانی و چهارچوب نظری

رویکرد تضاد: این رویکرد موضوع آسیب ها و کج رفتاری ها را بیشتر به شکل طبقاتی می بیند و ریشه آن در قشربندی جامعه جستجو می کند. عده ای اندک ثروت جامعه را در دست دارند و در عمل گروههای قدرتمند تمایل های خاص اقتصادی و سیاسی دارند و قدرتمندان قوانین را با معیارهای طرفداری از منابع طبقاتی خود به تصویب می رسانند طبق این رویکرد، فقر و شرایط اقتصادی علت اصلی پدیده های کودکان خیابانی است.

نظریه طرد اجتماعی: طرد اجتماعی مفهومی فراتر از فقر و تهیدستی است. مفهوم طرد اجتماعی در واقع موضوع جدیدی نیست، بلکه می توان همان موضوعی باشد که اسمیت در قرن هجدهم به آن اشاره و از آن به عنوان اعلام و اظهار ناتوانی که در جامعه بدون شرمندگی بروز میکند، یاد کرده است (سن، ۱۹۹۹). واژه محرومیت اجتماعی از میانه های دهه ۱۹۸۰ رایج گشته است و اغلب به جای واژه فقر مورد استفاده میگیرد. طرد اجتماعی در واقع نوعی رانده شدن است و معمولاً در برابر مشارکت قرار می گیرد. بر اساس این دیدگاه طرد اجتماعی و فقدان قابلیت های اجتماعی با یکدیگر ارتباط تنگاتنگی دارند، بنابراین، هر چه فرد از کمبود یا فقدان قابلیت های اجتماعی مانند سطح سواد، سلامتی و مهارت شغلی برخوردار باشد، به همان میزان از منابع مادی، روابط اجتماعی و فعالیت های مدنی به دور خواهد بود و در نتیجه دچار طرد اجتماعی خواهد گردید (معمدی، ۱۳۸۷، ۸۱).

رویکرد بی سازمانی اجتماعی: این رویکرد عمدتاً از تالیفات چالز ایچ کولی، دابلیوای تامس، فلورین زنانیکی و ویلیام اف آگ برن سرچشمه گرفته است. « (رابینگتن و همکاران ۱۳۸۳:۴۹) از دیدگاه صاحب نظران این رویکرد مسائل اجتماعی نه ناشی از خصوصیات و ویژگی های فردی افراد بلکه عمدتاً "مناثر از تحولات و تغییرات اجتماعی است. از نظر آنان جامعه نظامی اجتماعی است که اجزای آن با یکدیگر هماهنگی دارند. هرگاه رویدادها جزئی از این نظام را تغییر دهند، سایر اجزا باید با آن سازگار شوند. بی سازمانی اجتماعی به فقدان این سازگاری یا سازگاری ضعیف بین اجزای این نظام اشاره دارد.

علت ریشه ای بی سازمانی اجتماعی به طور کلی تغییرات اجتماعی است. همین که تغییرات روی دهند هماهنگی بخشهای نظام اجتماعی مختل می شود. معمولاً "بخشهای نظام اجتماعی هماهنگی کامل ندارند با وجود این معمولاً "نوعی تعادل پویا بین آنها وجود دارد. هر شرایطی که این تعادل را به هم بریزد، موجب بروز بی سازمانی اجتماعی خواهد شد. این شرایط ممکن است تغییرات تکنولوژیک، جمعیت شناختی یا فرهنگی باشد که موجب تغییرات اجتماعی می شود.

رویکرد بی سازمانی اجتماعی پیش بینی کننده پیامدهای تغییر برای نظام و برای افراد داخل نظام است. بی سازمانی اجتماعی برای افراد، تولید فشار روانی می کند که خود موجب بی سازمانی شخصیتی می شود. « (رابینگتن و همکاران، ۱۳۸۳، ۵۱) بنابراین در چارچوب نظریه بی سازمانی اجتماعی می توان کودکان خیابانی را ناشی از یک سری تغییرات محیطی و اجتماعی دانست که نظام اجتماعی به واسطه آن عوامل از هم پاشیده شده و نمی تواند کار کردهای خود را به خوبی انجام دهد.

نظریه ساختاری پارسونز: همچنین در پرتو نظر بی ساختاری پارسونز و نیز بت می توان فرض کرد که پیدایش مسأله کودکان کار خیابانی ناشی از اختلال در کارکرد خرده نظام زیستی و اختلال در فرآیند مبادله انرژی و اطلاعات در خرده نظام زیستی با نهاد اقتصاد است که نتوانسته است انرژی ناشی از دگرگونی های محیطی (جنگ و خرابی های ناشی از آنان و هجوم دو میلیون آواره افغانی) و فشار ناشی از تحولات سریع جمعیتی ایران و نیاز های کارکرد و بر خواسته از آن را برآورده سازد. پیامد چنین امری گسترش فقر، کاهش رشد اقتصادی، تورم بیکاری و نابرابری است که پدیده کودکان کار و خیابان نمودی از این مسایل اجتماعی ساختاری است (معین فر، ۱۳۷۹).

فرهنگ فقر: لوئیس در نظریه فرهنگ فقر، پدیده کودکان کار را در قالب چهار فرضیه مطرح می کند:

- ۱- در فرضیه نخست کودکان خیابانی را نتیجه بی سرپرست با رها شدگی توسط خانواده
 - ۲- ناتواری خانواده از انجام تعهدات اخلاقی برای فرزندان به علت فقر
 - ۳- فروپاشی ساخت خانواده به علت مهاجرت از روستا به شهر و به حاشیه رفتن فرزندان
 - ۴- کودکان خیابانی را ناشی از استقرار و ترکیب فرهنگ های شهری بسیار حاشیه ای و رانده شده می داند که کودکان مدت زیادی زندگی خیابانی داشته اند و در فرهنگ خیابانی ادغام شده اند و با فرهنگ بزهکاری سازگار شده اند.
- در قسمت مبانی نظری نظریاتی از دانشمندان علوم اجتماعی برای تبیین کار کودکان ارائه شد. که هر کدام جنبه ای از این مسئله اجتماعی را مورد مطالعه و بررسی قرار می دادند.
- با توجه به مبانی نظری مطرح شده چهارچوب نظری تحقیق به صورت تلفیقی از نظریات دانشمندان علوم اجتماعی ارائه خواهد شد. که در جدول به آنها اشاره شده است. دلیل انتخاب رویکرد تلفیقی این است که عوامل متعدد تأثیر گذار بر پدیده ی کار کودکان است به طور خاص برگرفته از نظریه های مختلفی می باشند. بنابر این، در کنار هم قرار دادن این نظریه ها می تواند چارچوب و پیشینیان محکمی جهت تبیین موضوع پژوهش در اختیار پژوهشگر قرار دهد.

ردیف	نام دانشمند	متغیر شناخته شده	نظریه
۱	مریت و دیگر اندیشمندان	ضعف انسجام اجتماعی	بی سازمانی اجتماعی
۲	اسکار لوئیز	فروپاشی ساخت خانواده	فرهنگ فقر
۳	پارسونز	از هم گسیختگی هنجاری	نظریه ساختاری پارسونز

مفاهیم اصلی تحقیق :

کار کودک: کار کودک کاری است که به سلامت کودک صدمه می زند و مانع تحصیل، رشد و معیشت آینده او و برحسب طبیعت خود و یا بر اساس نحوه انجام آن موجب آسیب، سوء رفتار و استثمار کودک می شود و وی را از آموزش و تحصیل محروم می سازد.

کودک کار: کودکان کار به کودکان کارگری گفته می شود که به صورت مداوم و پایدار به خدمت گرفته می شوند، بیش از دو ساعت در روز به کار مشغول اند، به طوری که این امر آن ها را در بیشتر اوقات از رفتن به مدرسه و تجربه دوران کودکی بی بهره ساخته و سلامت روحی و جسمی آن ها را تهدید می کند.

کودک در معرض آسیب: کودکانی که مشغول به کار نیستند اما بر اساس فقر اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، اعتیاد والدین و خرده فرهنگ ها در معرض وادار شدن به کار می باشد.

کودک بازمانده از تحصیل: کودکانی که در انجمن پذیرفته شده و در کلاس سواد آموزی شرکت کرده اند ولی به علت و دلایل مختلف از ادامه تحصیل بازمانده می شوند. البته در این بخش علت مهاجرت نیز از علل بازماندگی است.

انجمن حمایت از کودکان کار: سازمان غیر دولتی و غیر انتفاعی در جهت حمایت از کودکان کار و کودکان در معرض آسیب با خدمات زیستی، روانی و اجتماعی در چهار مرکز در تهران، در مناطق مولوی، دروازه غار، بازار حضرتی، خاوران و شهرستان هم ارائه می دهد.

روش تحقیق: اطلاعات به دست آمده برای ترسیم نیمرخ جمعیتی از مطالعه اسنادی آمار کودکان انجمن حمایت از کودکان کار و مصاحبه مددکاری اجتماعی با کودک و خانواده گردآمده است.

یافته های تحقیق

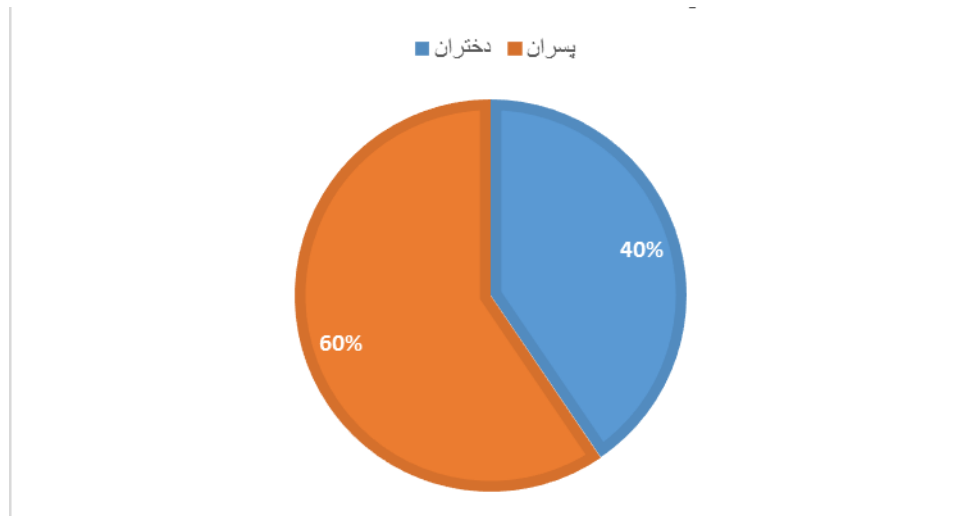
۱. توزیع کودکان تحت حمایت انجمن بر حسب جنس:

جدول شماره ۱: توزیع کودکان بر حسب جنس در انجمن حمایت از کودکان کار

جنس	تعداد	درصد
دختران	۳۲۴	۴۰.۵
پسران	۴۷۶	۵۹.۵
جمع	۸۰۰	۱۰۰

نما = پسران

ترکیب جنسیتی

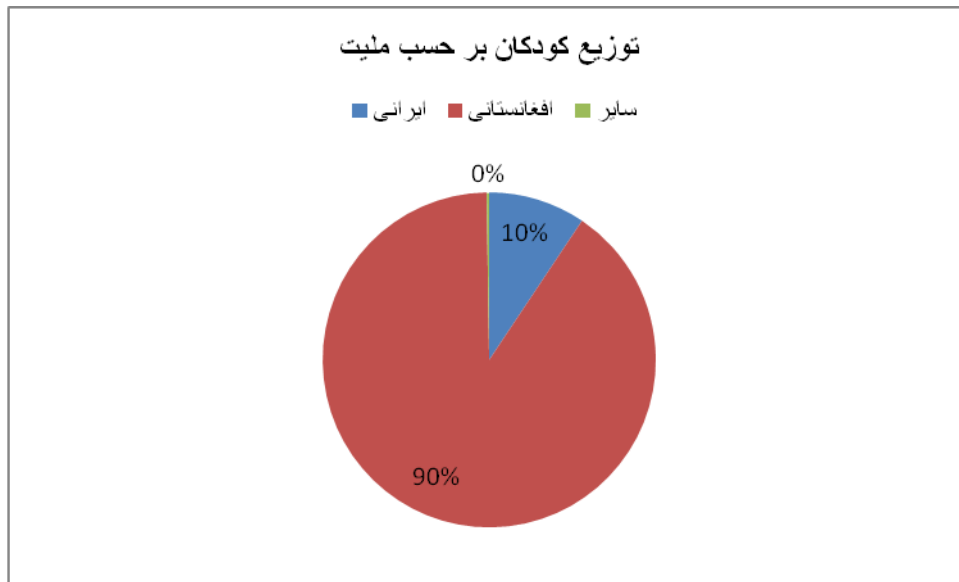
N=800

بررسی حاصل نشان می دهد که از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن ۴۰.۵ درصد دختران و ۵۹.۵ درصد پسران می باشد. بنابراین دانش آموزان پسر بیشترین فراوانی را در انجمن دارند.

جدول شماره ۲: توزیع کودکان تحت حمایت انجمن بر حسب ملیت

وضع ملیت	تعداد	درصد
ایرانی	۷۵	۹.۳۷۵
افغانستانی	۷۲۴	۹۰.۵
سایر	۲	۰.۰۰۲۵
جمع	۸۰۰	۱۰۰

نما: افغانستانی

N=800

بررسی نشان می دهد، از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن حمایت از کودکان کار ۹.۳۷۵ درصد ملیت ایرانی و ۹۰.۵ درصد ملیت افغانستانی و ۰.۰۰۲۵ درصد سایر ملیت ها هستند.

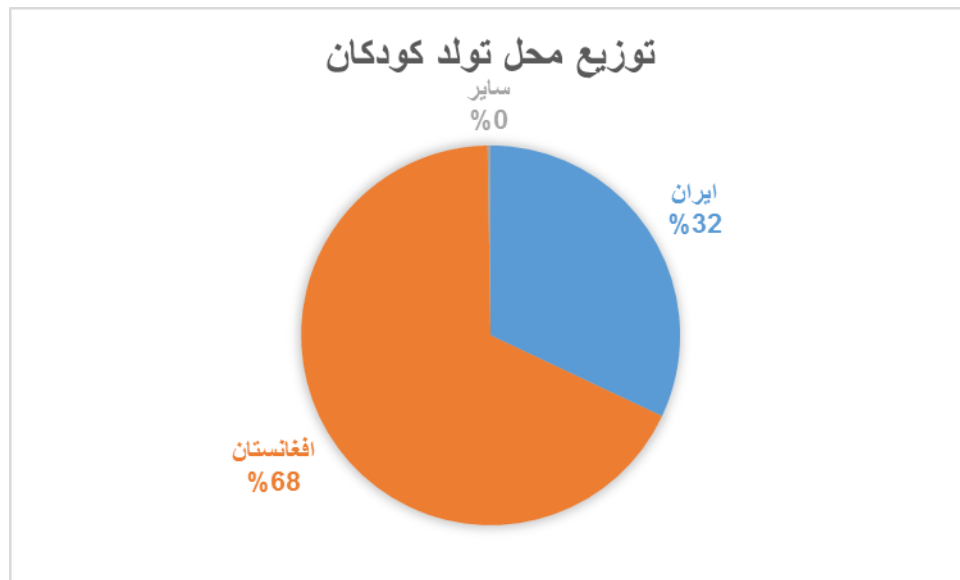
مراکز انجمن حمایت از کودکان کار در مناطق ۱۲ و ۱۵ شهر تهران تاسیس شده اند و این مناطق پذیرای تعداد زیادی از مهاجرین افغان هستند. در نتیجه اغلب این مهاجرین فاقد اوراق هویتی بوده و برای ثبت نام در مدارس رسمی دچار مشکل هستند، بنابراین کودکان افغانستانی، بیشترین فراوانی را در این انجمن دارند.

۳- محل تولد

جدول شماره ۳: توزیع کودکان بر حسب محل تولد در انجمن

محل تولد	تعداد	درصد
ایران	۲۵۶	۳۲
افغانستان	۵۴۲	۶۷.۷۵
سایر	۲	۰.۴۱
جمع	۸۰۰	۱۰۰

نما = افغانستان

N=800

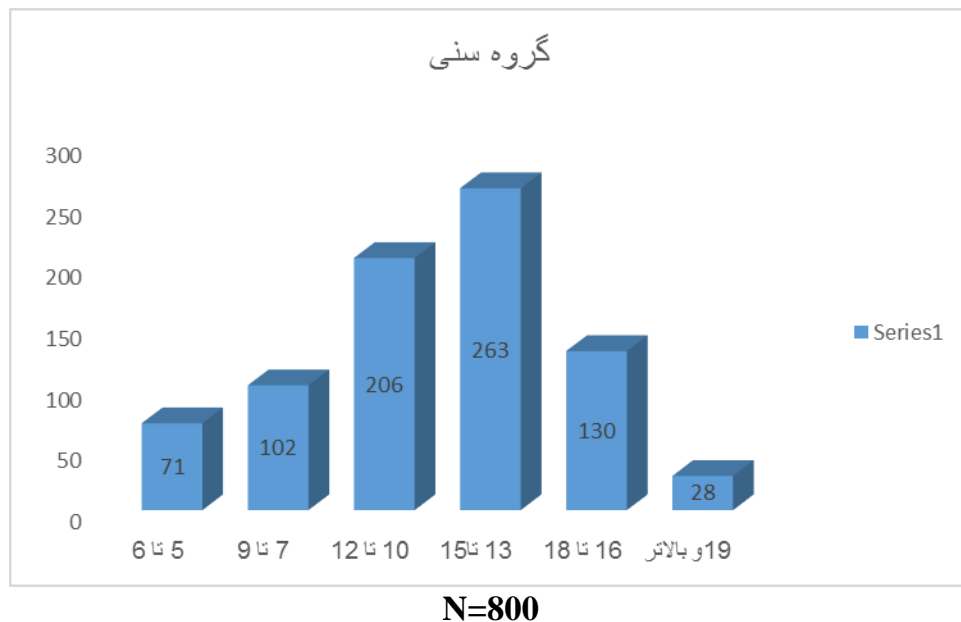
بررسی ها نشان می دهد که از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن ۳۲ درصد متولد ایران (۷۵ نفر با ملیت ایرانی و ۱۸۱ نفر با ملیت افغانستانی) ، ۶۷.۷۵ درصد متولد افغانستان و ۰.۲۵ درصد متولد سایر کشورها می باشند . بنابراین کماکان کودکان مهاجر نسل اول از افغانستان بیشترین فراوانی را در انجمن دارند.

۴. گروه سنی

جدول شماره ۴: توزیع کودکان تحت حمایت انجمن بر حسب گروه سنی

گروه سنی - سال	تعداد	درصد
۵ تا ۶	۷۱	۸.۸۷۵
۷ تا ۹	۱۰۲	۱۲.۷۵
۱۰ تا ۱۲	۲۰۶	۲۵.۷۵
۱۳ تا ۱۵	۲۶۳	۳۲.۸۷
۱۶ تا ۱۸	۱۳۰	۱۶.۲۵
۱۹ و بالاتر	۲۸	۳.۵
جمع	۸۰۰	۱۰۰

نما = گروه سنی ۱۳-۱۵ سال

بررسی نشان میدهد از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن ۸.۸۷۵ درصد در گروه سنی ۵-۶ سال، ۱۲.۷۵ درصد گروه سنی ۷-۹ سال و ۲۵.۷۵ درصد گروه سنی ۱۰-۱۲ سال، ۳۲.۸۷ درصد در گروه سنی ۱۳-۱۵ سال ۱۶.۲۵ درصد

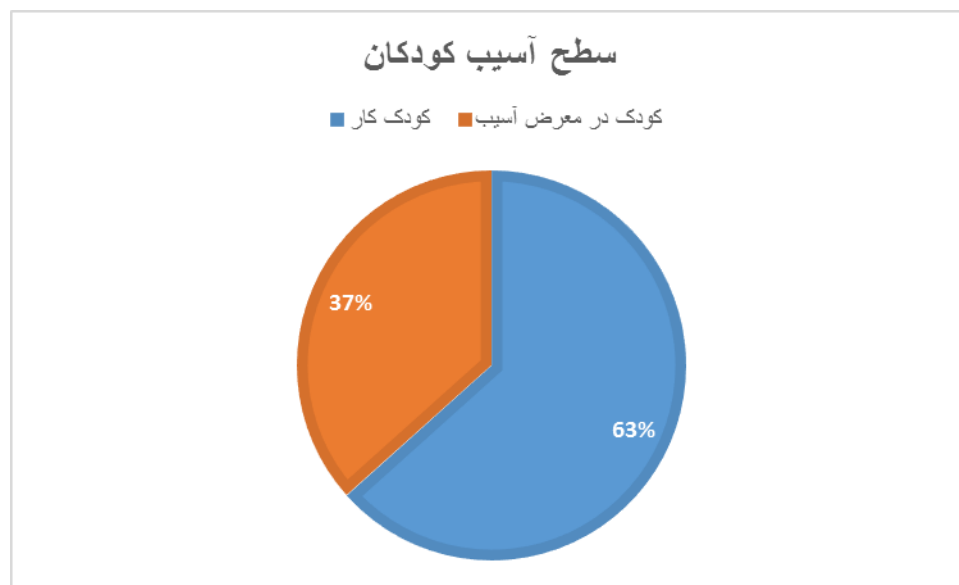
در گروه سنی ۱۸-۱۶ سال، ۳.۵ درصد بالای ۱۸ سال قرار می گیرند. بنابراین کودکان در گروه سنی ۱۵-۱۳ سال بیشترین فراوانی را دارند. گروه سنی ۱۶ به بالا الزاماً کودک کار تلقی نمی شود مگر استاندارد کار کودک (نوجوان) رعایت نشده باشد که پژوهشگر اطلاعاتی در این زمینه ندارد.

۵. سطح آسیب کودک

جدول شماره ۵: توزیع کودکان بر حسب سطح آسیب کودک در انجمن حمایت از کودکان کار

سطح آسیب کودک	تعداد	درصد
کودک کار	۵۰۶	۶۳.۲۵
کودک در معرض آسیب	۲۹۴	۳۶.۷۵
جمع	۸۰۰	٪۱۰۰

نما = کودک کار

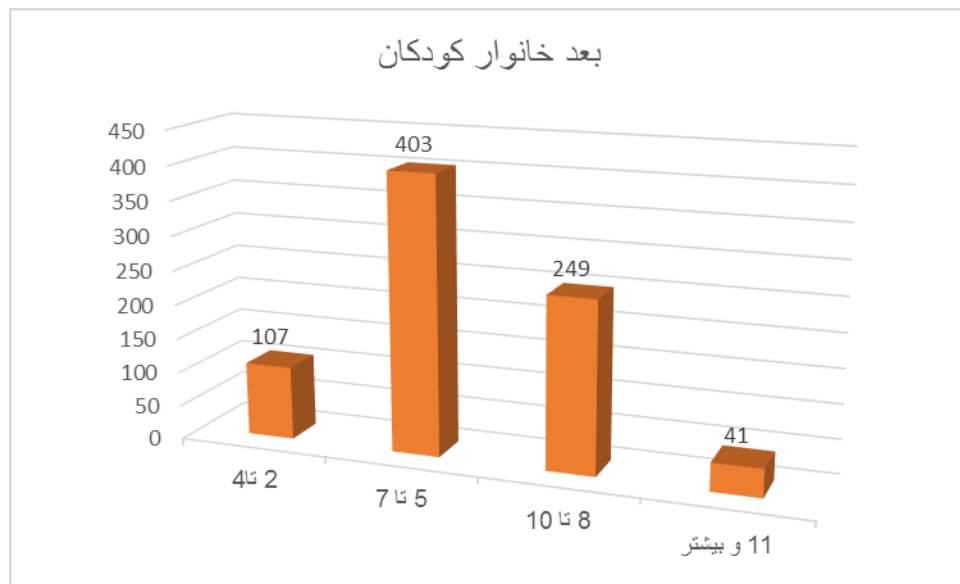
N=800

بررسی حاصل نشان می دهد که از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن ۶۳.۲۵ درصد کودک کار و ۳۶.۷۵ درصد کودک در معرض آسیب می باشد. بنابراین کودکان کار بیشترین فراوانی را در انجمن دارند.

جدول شماره ۶: توزیع کودکان تحت حمایت انجمن بر حسب بعد خانوار

بعد خانوار	تعداد	درصد
۲-۴	۱۰۷	۱۳.۳۷۵
۵-۷	۴۰۳	۵۰.۳۷۵
۸-۱۰	۲۴۹	۳۱.۱۲۵
۱۱ و بیشتر	۴۱	۵.۱۲۵
جمع	۸۰۰	۱۰۰

نما = خانوار ۵-۷ نفره

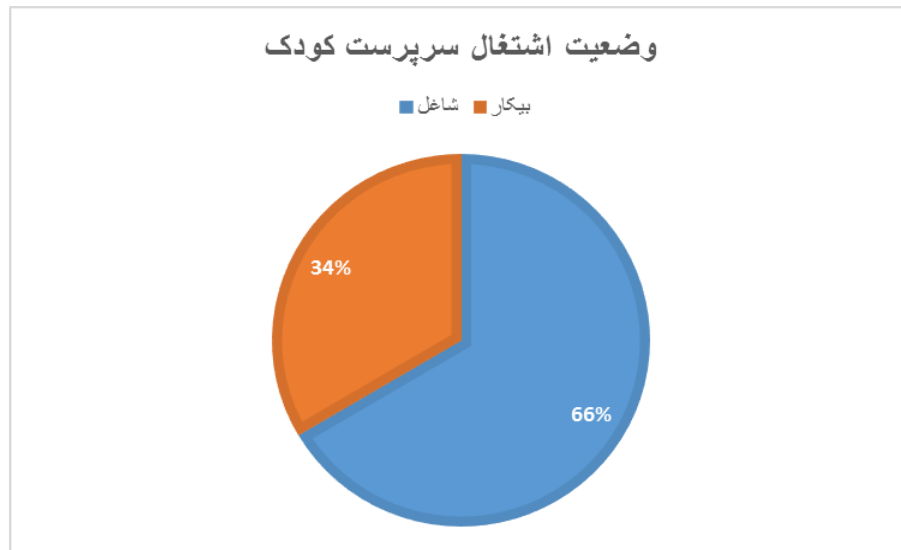
N=800

بررسی حاصل نشان می‌دهد از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن ۱۳.۳۷۵ درصد در خانوار ۲-۴ نفره، ۵۰.۳۷۵ درصد در خانوار ۵-۷ نفره، ۳۱.۱۲۵ درصد در خانوار ۸-۱۰ نفره، ۵.۱۲۵ درصد در خانوار ۱۱ نفره و بیش تر قرار می‌گیرند. بنابراین کودکان دارای خانواده با ابعاد ۵-۷ نفر بیشترین فراوانی را در انجمن دارند.

جدول شماره ۷: توزیع کودکان بر حسب وضعیت اشتغال سرپرست در انجمن حمایت از کودکان کار

وضعیت اشتغال سرپرست	تعداد	درصد
شاغل	۵۳۲	۶۶.۵
بیکار	۲۶۸	۳۳.۵
جمع	۸۰۰	۱۰۰

نما = شاغل

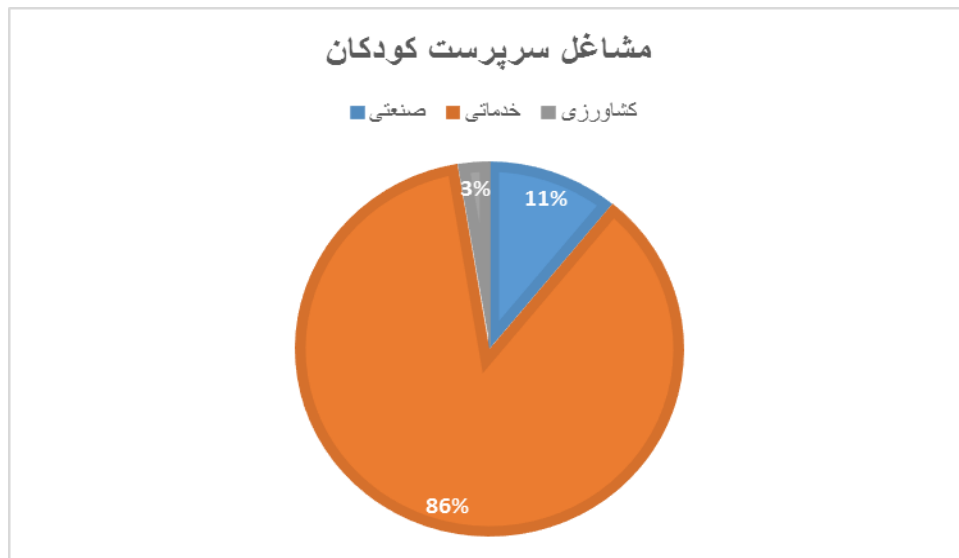
N=800

بررسی حاصل نشان می دهد که از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن ۶۶.۵ درصد سرپرستان شاغل و ۳۳.۵ درصد آنان بیکار می باشند. بنابراین بیکاری حدود یک سوم از سرپرستان ، می تواند با کار کودک یا در معرض آسیب بودن کودکان، مرتبط باشد.

جدول شماره ۸. دسته بندی مشاغل سرپرست کودکان در انجمن

دسته بندی مشاغل سرپرست	تعداد	درصد
صنعتی	۵۸	۱۰.۹۰
خدماتی	۴۶۰	۸۶.۴۶
کشاورزی	۱۴	۲.۶۳
جمع	۵۳۲	۱۰۰

نما = مشاغل خدماتی

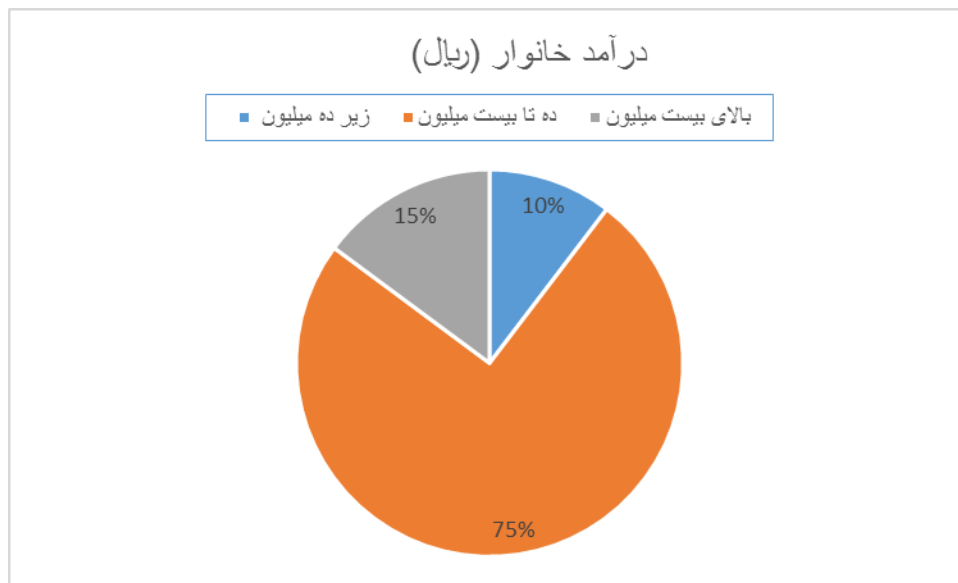
N=532

بررسی نشان می دهد که از بین ۵۳۲ سرپرست شاغل کودک تحت حمایت انجمن ۱۰.۹ درصد در بخش صنعتی، ۸۶.۴۶ درصد در بخش خدمات و ۲.۶۳ درصد در بخش کشاورزی شاغل می باشد. بنابراین شاغلین در بخش خدماتی بیشترین فراوانی را در انجمن دارند.

۹- درآمد خانوار

جدول شماره ۹: توزیع کودکان بر حسب میزان درآمد خانوار در انجمن

درآمد خانوار (ریال)	تعداد	درصد
زیر ده میلیون	۸۳	۱۰.۳۷۵
ده تا بیست میلیون	۵۹۹	۷۴.۸۷۵
بالای بیست میلیون	۱۱۹	۱۴.۸۷۵
جمع	۸۰۰	۱۰۰

نما=درآمد ده تا بیست میلیون ریالی

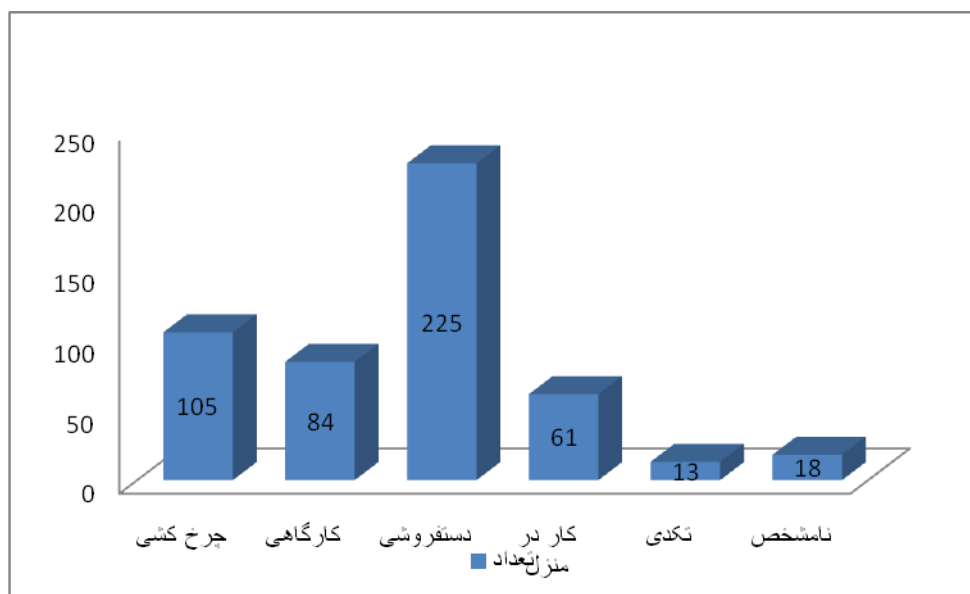
بررسی نشان می دهد که از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن ۱۰.۳۷ درصد درآمد خانوار زیر ده میلیون ریال، ۷۴.۸۷ درصد درآمد ده تا بیست میلیون ریال و ۱۴.۸۷ درصد درآمد بالای بیست میلیون می باشد. بنابراین درآمد ده تا بیست میلیون ریال بیشترین فراوانی را در انجمن دارد.

علی رغم عدم اطمینان از میزان درآمد خود گزارشی مراجعین، باز هم ارتباط بین فقر مالی در کار و آسیب کودکان قابل توجه است.

جدول شماره ۱۰: توزیع کودکان بر حسب شغل کودک در انجمن حمایت از کودکان کار

شغل کودک	تعداد	درصد
چرخ کشی	۱۰۵	۲۰.۷۵
کارگاهی	۸۴	۱۶.۶۰
دستفروشی	۲۲۵	۴۴.۴۶
کار در منزل	۶۱	۱۲.۰۵
تکدی	۱۳	۲.۵۶
نامشخص	۱۸	۳.۵۵
جمع	۵۰۶	۱۰۰

نما = دستفروش

N=506

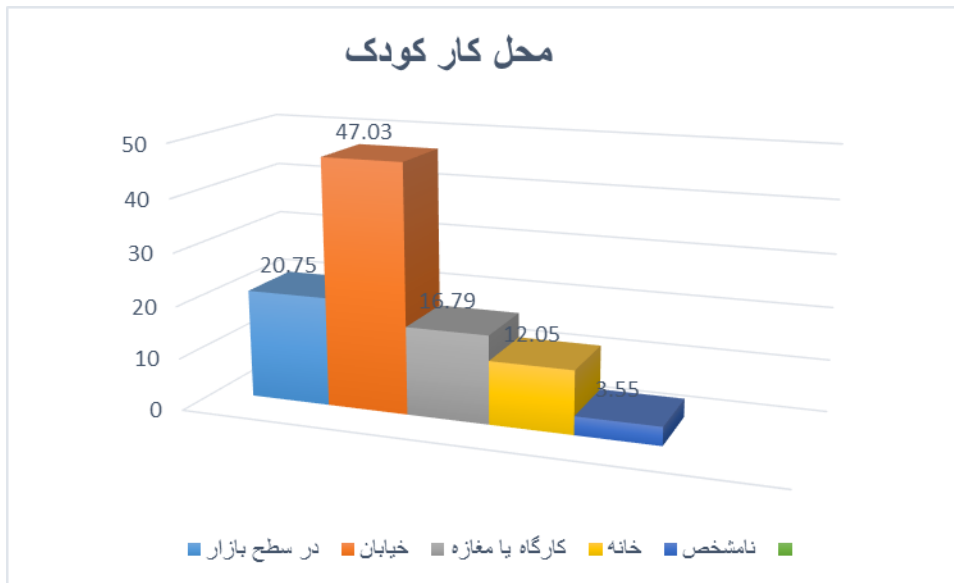
بررسی نشان می دهد که از بین ۵۰۶ کودک کار تحت حمایت انجمن ۲۰.۷۵ درصد به چرخ کشی ، ۱۶.۶۰ درصد کار در کارگاه، ۴۴.۴۶ درصد دستفروشی ، ۱۲.۰۵ درصد کار در منزل و ۲.۵۶ درصد به تکدی و ۳.۵۵ به کارنامشخص می پردازند. بنابراین دستفروشی بیشترین فراوانی را در انجمن دارد.

۱۱- محل کار کودک

جدول شماره ۱۱: توزیع کودکان بر حسب محل کار کودک در انجمن حمایت از کودکان کار

محل کار کودک	تعداد	درصد
در سطح بازار	۱۰۵	۲۰.۷۵
خیابان	۲۳۸	۴۷.۰۳
کارگاه یا مغازه	۸۵	۱۶.۷۹
خانه	۶۰	۱۲.۰۵
نامشخص	۱۸	۳.۵۵
جمع	۵۰۶	٪۱۰۰

نما = خیابان

N=506

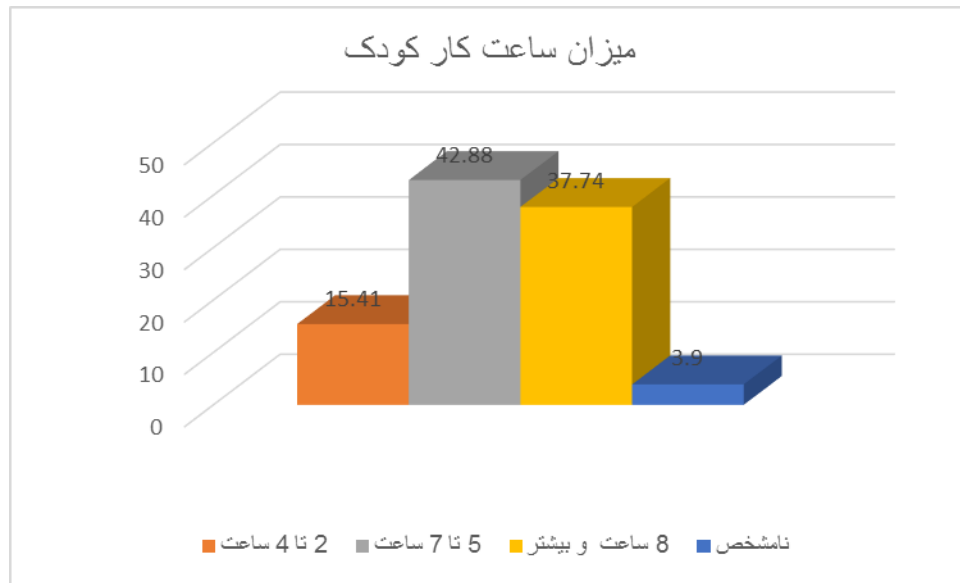
بررسی حاصل نشان می دهد که از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن ۶۳ درصد کودک کار (۵۰۶ نفر) و ۳۷ درصد (۲۹۴ نفر) کودک در معرض آسیب می باشد. محل کسب و کار ۲۰.۷۵ درصد (۱۰۵ کودک) در سطح بازار، ۴۷.۰۳ درصد در خیابان، ۱۶.۷۹ درصد (۸۵ کودک) در کارگاه یا مغازه، ۱۲.۰۵ درصد (۶۰ کودک) در خانه و ۳.۵۵ درصد وضعیت نامشخص می باشد. بنابراین محل کار در خیابان بیشترین فراوانی را در انجمن دارد.

۱۲- میزان ساعات کار کودک

جدول شماره ۱۲: توزیع کودکان بر حسب ساعات کار کودک در انجمن حمایت از کودکان کار

ساعات کار کودک	تعداد	درصد
۲-۴	۷۸	۱۵.۴۱
۵-۷	۲۱۷	۴۲.۸۸
۸ و بیشتر	۱۹۱	۳۷.۷۴
نامشخص	۲۰	۳.۹
جمع	۵۰۶	٪۱۰۰

نما = ۷-۵

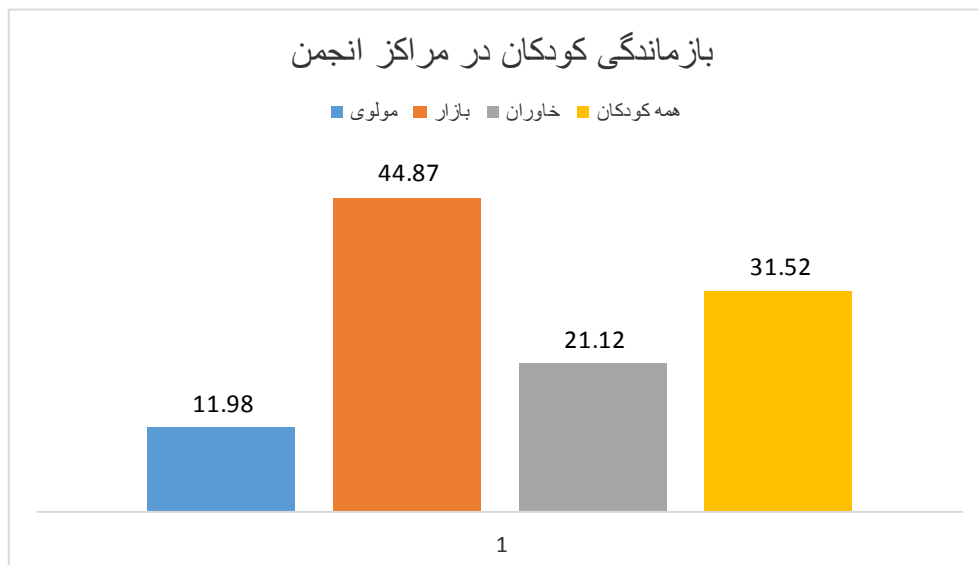
N=506

بررسی نشان می دهد که از بین ۵۰۶ کودک کار تحت حمایت انجمن ۱۶.۶۶ درصد بین ۲ الی ۴ ساعت و ۴۵.۲۳ درصد بین ۵ الی ۷ ساعت، ۱۶.۶۶ درصد ۸ ساعت و بیشتر و ۲۱.۴۲ درصد ساعات نامشخصی در روز کار می کنند. بنابراین ۷ الی ۷ ساعت بیشترین فراوانی را در انجمن دارد.

۱۳- بازماندگی از تحصیل در چرخه آموزشی انجمن

جدول شماره ۱۳. دسته بندی مراکز برحسب میزان بازماندگی کودکان در انجمن

نام مرکز	تعداد بازماندگان مرکز	مجموع کودکان مرکز	درصد بازماندگی در مراکز
مولوی	۲۹	۲۴۲	۱۱.۹۸
بازار	۱۰۵	۲۳۴	۴۴.۸۷
خاوران	۴۹	۲۳۲	۲۱.۱۲
همه کودکان	۲۹	۹۲	۳۱.۵۲
جمع	۲۱۲	۸۰۰	۲۶.۵

N=800

بررسی نشان میدهد در انجمن از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت در چهار مرکز، ۲۱۲ نفر (۲۶.۵ درصد) کودک حاضر در برنامه آموزشی انجمن از ادامه تحصیل بازمانده اند. توزیع این بازماندگی در مرکز بازار با بیشترین کودک بازمانده (۴۴ درصد از کودکان پذیرش شده)، مرکز همه کودکان با ۳۱ درصد، مرکز خاوران با ۲۱ درصد و مرکز مولوی با ۱۱ درصد کمترین میزان بازماندگی از تحصیل را نشان می دهد.

از دلایل بازماندگی کودکان در مرکز بازار به تعداد بالای کودکان کار (۹۰ درصد)؛ نوع کار کودکان (۴۵ درصد کار چرخ کشی) با میزان متوسط ۷ ساعت کار می توان اشاره کرد.

از لحاظ ترکیب جنسیتی قابل توجه است که سه چهارم کودکان مرکز بازار پ سر هستند. این کودکان با هدف کار ، اغلب بدون خانواده به ایران مهاجرت کرده و هدف آنان کسب درآمد است نه تحصیلات و چون رنج سنی آنان ۱۵-۱۳ سال است بنابراین ریسک ترک تحصیل و بازماندگی زیاد می شود.

به نظر می رسد بیکاری والدین و در آمد پایین خانوار (۱۷ درصد درآمد زیر ده میلیون ریال) ب با بازماندگی ارتباط دارد.

با توجه به مصاحبه انجام شده با مددکاران اجتماعی به نظر می رسد دوری از خانواده ، عدم حمایت خانواده از کودک و تغییر شغل پیاپی کودکان برای کسب درآمد بیشتر، مهاجرت کودک جهت کسب درآمد ، عدم اولویت تحصیل از عوامل افزایش بازماندگی در مرکز بازار می باشد.

در مرکز همه کودکان این عامل بیشتر فرهنگی و تاثیر مهاجرت به محل سکونت اجدادی همراه با والدین می باشد.

نتیج :

بررسی حاصل نشان می دهد که از نظر ترکیب جنسیتی ۸۰۰ کودک تحت حمایت انجمن در سال های ۹۶ لغایت ۹۸، ۴۰.۵ درصد دختران و ۵۹.۵ درصد از پسران تشکیل شده اند . ۹.۳۷۵ درصد کودکان دارای ملیت ایرانی و ۹۰.۵ درصد ملیت افغانستانی هستند. محل تولد ۳۲ درصد این کودکان ایران (۷۵ نفر با ملیت ایرانی و ۱۸۱ نفر با ملیت افغانستانی) و ۶۷.۷۵ درصد متولد افغانستان می باشند. بنابراین کماکان کودکان مهاجر نسل اول از افغانستان بیشترین فراوانی را در انجمن دارند.

در بدو ورود به انجمن، ۶۳.۲۵ درصد کودکان، کودک کار بوده اند و ۳۶.۷۵ درصد کودکان پذیرش شده دارای شرایطی مثل بی سرپرستی، بد سرپرستی، وجود کودک کار در خانواده و یا اعتیاد اعضای خانواده در معرض آسیب بوده اند
بیشترین کودکان تحت حمایت گروه سنی ۱۵-۱۳ سال بوده و نیمی از خانواده های کودکان (۵۰ درصد) پرجمعیت (۷-۵ نفر) هستند. حدود یک سوم (۳۳.۵ درصد) از سرپرستان خانوار ها بیکار بوده اند . ۶۶.۵ درصد سرپرستان شاغل هستند که بیشتر آنان (۸۶ درصد) در بخش خدماتی اشتغال دارند . میزان درآمد ۷۵ درصد خانوار ها بین ده تا بیست میلیون ریال است.

محل کسب و کار ۴۷ درصد (۲۳۸ نفر) از کودکان کار تحت حمایت انجمن در خ یابان است . حدود نیمی از آنان (۴۵ درصد) کودکان بین ۵ الی ۷ ساعت در روز ، به کار مشغول اند و این می تواند یکی از دلایلی باشد که کودکان بعد از پذیرش در انجمن از چرخه تحصیل باز می مانند.

از بین ۵۰۶ کودک کار تحت حمایت انجمن ۲۰.۷۵ درصد به چرخ کشی ، ۱۶.۶۰ درصد کار در کارگاه، ۴۴.۴۶ درصد دستفروشی، ۱۲.۰۵ درصد کار در منزل و ۲.۵۶ درصد به تکدی و ۳.۵۵ به کارنامشخص می پردازند . دستفروشی بیشترین فراوانی کار را در انجمن دارد.

بررسی حاصل نشان میدهد از بین ۸۰۰ کودک تحت حمایت در چهار مرکز، مرکز بازار بیشترین کودک بازمانده با ۴۴ درصد از کودکان پذیرش شده، مرکز همه کودکان با ۳۱ درصد، مرکز خاوران با ۲۱ درصد و مرکز مولوی با ۱۱ درصد کمترین میزان بازماندگی از تحصیل را دارد.

آنچه در مورد ویژگی های مرکز بازار به طور خاص می توان اشاره کرد:

- این مرکز با داشتن ۹۰ درصد کودک کار در مقابل کودکان در معرض آسیب، بیشترین نسبت کودک کار را دارد.
- با متوسط ۷ ساعت کار ۴۵ درصد کودکان بازار به کار چرخ کشی مشغول هستند.
- نود درصد کودکان مرکز بازار در افغانستان به دنیا آمده اند بیشترین مهاجر اولی محسوب می شوند.
- با آمار ۷۸ درصدی ترکیب جنسیتی، اکثر کودکان کار مرکز بازار را پسران تشکیل می دهند.
- ۶۷ درصد کودکان این مرکز بالای ۱۳ سال دارند.
- نزدیک به نیمی (۴۱ درصد) از سرپرستان کودکان در مرکز بازار بیکار هستند و درآمد ۱۷ درصد خانوارها زیر ده میلیون ریال است.
- با توجه به مصاحبه انجام شده با مددکاران اجتماعی به نظر می رسد دوری از خانواده، عدم حمایت خانواده از کودک و تغییر شغل پیاپی کودکان، هدف کسب درآمد از مهاجرت و عدم اولویت تحصیل از عوامل افزایش بازماندگی در مرکز بازار می باشد.

منابع و مآخذ مورد استفاده در تحقیق:

- محسنی (۱۳۹۷)، طرح تسهیل آموزش کودکان بازمانده از تحصیل، چاپ نشده
- جعفری و همکاران (۱۳۹۲) بررسی عوامل موثر بر پیدایش و گسترش پدیده کودکان کار؛ مطالعه موردی شهر اهواز.
- رابینگتون و انبرگ (۱۳۸۳). رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی. ترجمه رحمت ا... صدیق سروسنلی. انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم.
- قیسوندی (۱۳۹۶) عوامل اجتماعی موثر بر پیدایش و گسترش کودکان کار خیابانی،
- معیدفر (۱۳۷۹)، فرهنگ فارسی انتشارات امیرکبیر، چاپ یازدهم.

- Cited in IPEC Safety and Health Fact Sheet, “HCL in Agriculture: an Overview.”
- P. Emerson and A. Souza (2002). ‘The effects of adolescent Labour on adult earnings and female fertility in Brazil,’
- Working Paper, Dept. of Economics, University of Colorado.
- Investing in Every Child (Geneva: ILO, 2003), p. 12.
- K. Basu and Z. Tzannatos (2002), above, p. 15.